

Ivan Klarić

iz zbirke *Homo Hereticus*

HOMO HERETICUS UČI JEZIK PRIRODE

nekad je
o tome govore sveti spisi
bilo dovoljno predati se
ne tražiti više nevolja
od onih koje imaš

i duša bi se
makar posljednjim udisajem
uspela
prema nebeskoj pučini

danas je nemoguće
oponašati živote biblijskih osoba

Homo Hereticus ne zna
zašto je tako

ali nevoljko
konstatira - tako je -

Homo Hereticus
želi naučiti jezik prirode

želi ga naučiti iznova
jer čini mu se
da ga je nekad znao

pred Božić sa strahom odlazi
u prosinačku pustoš

promatra
bijelu lasicu u bijelom snijegu

iz otisaka njezinih nožica
želi stvoriti novu kaligrafiju

iznova piše
životopise svetaca

zašto lasica
ne bi imala dušu

i to ne bilo kakvu
nego svetačku dušu

zašto svijet
ne bi bio ispunjeniji dobrotom

zašto ga kao saducejski birokrat
osiromašivati gordošću misli

želi li Homo Hereticus
naučiti druge jezik prirode?

o tome još razmišlja
dvoji nije siguran

jedan dan kaže da
drugi dan kaže ne

za sada samo odlazi
u duge šetnje

i nikoga ni u što ne uvjerava

HOMO HERETICUS I DUŠA

kako znamo
teologija ju je držala
u pokornosti
mehanizmom nagrade i kazne

prestrašena
odlazila je
u podzemne ravnice
čekala presudu

duša Homo Hereticusa opire se
takvom birokratizmu

od početka odriče se nagrade
na ovom i na drugom svijetu

za života ulazi u tijela
velikih povijesnih osoba

godinama desetljećima prebiva
u grandioznim životopisima

teško je doznati što misli
nikome ništa ne govori

nije *online*
ne piše e – mailove

nitko ne zna što je s njom
možda je umrla zauvijek

Homo Hereticus shvaća
da je bio na krivom putu

spas nije moguće postići
u opreci s korumpiranim bitkom

ako su Roland Hektor Aristotel
i Aleksandar Veliki bili
u sjeni *turbe* on neće učiti
iz njihovog negativnog primjera

na bijelom listu papira
pastelnim bojama naslikat će
jednostavni cvijet

tek sad o duši misli s blagošću
tek sad je može darovati drugima

duša u današnjem vremenu
tragično nedostaje

bit će da ih je jedna
na tisuću tijela

ostale su polumrtve
trebaju umjetno disanje

Homo Hereticus odrekao se
osjećaja zavisti i zlobe

svoju ulogu spasitelja
prihvata ponizno

kaže
-moja duša nije samo moja-

tek sad o duši misli s blagošću
tek sad je može darovati drugima

zato kad je vidi u snoplju
drugih duša
pozdravlja je riječima
-dobro je što si u pobratimstvu-

ona ga gleda iz plaveti
nad zrcalima oblaka
trlja svoje oči
zamišljene i sjetne

turba – korupcija uma, morala i tjelesnosti, zastrti um, grijeh,
bolest (op. aut.)

HOMO HERETICUS I ANATOMIJA DUHOVNOG SVIJETA

Homo Hereticus želi spoznati
anatomiju duhovnog svijeta

drevni mistici i šamani
bili su upućeni u to znanje

ali o tome su ostavili
malo pisanih tragova

nije teško pomisliti
kako su za to imali valjan razlog

ta činjenica često ga
baca pod tamno krilo očaja

ipak

za vedrih noći osjeća
da njegovo tijelo ima
mnoštvo nebesnih odraza

promatrajući svoju eteričnu glavu
iznad koje titra plavičasti eter
pun simetrične nježnosti

po tko zna koji put
s radošću utvrđuje
da se iznad njega
širi jedna stvarnost
nespoznatljiva
kao ruža

meridijani koji se
na trenutak otvaraju u njemu
zrcalni su odraz meridijana
koji se nalaze izvan njega

sa svojim mislima
sa svojim intuitivnim snovima
koji stvaraju projekcije

unutar njegove lubanje
Homo Hereticus odbacuje kožu
prostora i vremena
materije
fizikalnih zakona
kauzalnosti
filozofskih postavki
znanstvenih teorija

i vršcima prstiju
dotiče staklenu površinu vode
ne ostavljajući na njoj
svoje zemaljske otiske

i odlazi bosonog
u tu jezersku geometriju
bez oblika

HOMO HERETICUS I PLAMENI OBLAK

trudi se Homo Hereticus
disati u plamenom oblaku

ali već pred prvim nevoljama
podiže bijelu zastavu

i kad činio dobro
duša mu nije kao voda
kristalna čista voda
u gorskom jezeru

više je trebalo biti manje
manje više umjesto toga
namršteni val donosio je
požutjele fotografije

istini za volju Homo Hereticus
shvaća: opasnost je lijepa
spasenje je iznad ljepote
ipak nije dozvolio unutarnjem oku
da pusti korijenje u plaveti
na ekranu laptopa vidio je
vlas nečije kose
staklene violine golicale su mu sluh
na vratu osjećao je dodir virtualnih usana

prečesto bio je sličan ostalima
volio je štrudel od jabuka svoj auto
kuću pored mora –ipak-
brazdu suosjećajnosti nije izgubio

prije ili kasnije
prije ili kasnije – mislio je-
mudrost knjiga stopit će se
s aurom zvijezda

i put će kako kažu stari učitelji
nestati
izgorjeti

OBALNA SUITA

Homo Hereticus drži u rukama
košaru punu riječi

tabani su mu utonuli u pijesak
vidi ih samo svibanjsko nebo

gleda pletenu košaru
prepoznaje davna lica

od izgovorenih riječi – izgradit će kuću
od neizgovorenih – vrt

još jednom
shvaća da je prošlost
u njemu teška
kao granitna gromada

naoružan intuicijom
uzima uspavane riječi osjećajući
da ima udjela u Shakespeareovom pamćenju
i u Cezarovim ratnim pohodima

tabani mu ne ostavljaju otiske
na pješčanoj obali

odlazi
sam
u tu bijelu glazbu

HOMO HERETICUS I MISLI

1

Homo Hereticus ne želi
nikoga zadiviti svojim mislima

one lutaju po labirintu mozga
govori svakodnevna savjest

svakodnevna savjest
ne vjeruje talasanjima misli

često se zaustavljaju
na vlastitim granicama
tumaraju smežurane
usred artičkoga kruga
sivog leda
monokromatskog neba

katkad stižu
do nazubljenih santi tuđih misli
riču na odlomljenim
komadima leda
kao medvjedi nošeni
golfskom strujom

ako im dozvoli
da njime ovladaju

one podižu
svoje kristalno kraljevstvo

s tugom sjećaju se
spaljenih šuma

ranjenim rukama
kupe gnjilo korijenje

pokušavaju ostati
ali ne znaju kako

pokušavaju otići

ali ne znaju kamo

skupljene u fetalni položaj
grizu nokte do krvi

Homo Hereticus
ne gubi nadu

možda će jednom
nakon svega
kako uče stari učitelji
probuditi u sebi
misao bez riječi

i biti hladan i tih
pod viskom
modrom
kapom svemira

HOMO HERETICUS I OSJEĆAJNOST

1

Homo Hereticus želio je postići
majstorstvo osjećajnosti

nije cijenio statistiku
informatička sfinga izazivala mu je gađenje

što se njega tiče

perjanice moderne psihologije
lupaju o probušene lončice

naravno nemajući
pojma o budističkim ritualima

živio je u nasukanom brodu
bez busole i sekstanta

akademske prašume uzročnosti
nisu bile njegovo prirodno stanište

obožavao je metalogička
objašnjenja
A je ne – A

nebo je ne – nebo
ptica ne – ptica
jasen ne – jasen
smrt ne – smrt

govorio

kako ono što primamo od svijeta
nije elementarna osjećajnost

nego

dlijeto kojim možemo isklesati

autentični svijet

Homo Hereticus ne vjeruje
da imamo samo pet čula

o svom doživljaju osjećajnosti
nije razgovarao s drugima

ipak

katkad bi rekao

naša osjećajnost je tkalački stan
čije kuckanje odjekuje u svemiru

to znači da je bez odlaganja
želio spoznati

- Novalisovo poimanje ljubavi
- reciprocitet ne- prostora i ne – vremena
- ne – euklidovsku geometriju
- subatomske čestice
- tišinu u kojoj se ništa ne želi
- sveprotežnost elektriciteta
- ritmičko disanje galaktika
- kvantna titranja
- sinkronicitet ruže
- intarzije trenutka
- ideal nedovršenosti
- Schwarzschildov strah od singularnosti

zatim naučiti jezik mrtvih
poštovati ezoterijske zakone

osjećajnost Homo Hereticusa
ima infinitenzimalne dimenzije

stvara spone
između kipova u plavetnom prostoru

privodi ih u saveze
vježba se zanatu pamćenja

važna mu je
visinska osjećajnost

ona koja nema poseban
organ u našem tijelu

nema u tome mjesta
za vodopade lirske poezije

samo tako može služiti
krhkosti trenutka

JEDNOG DANA ĆU ZAVOLJETI IŠČEZAVANJA

Ne boj se, Ivane.
Nema ni nas
ni puta kojim idemo.
Budi miran. Tvoje nebo je tvoje nebo
sve dok ne izgubi glas koji ga doziva.
Naše ruke ne mogu zaboraviti krila
bez obzira koliko nam se puta
laktovi zabiju u zemlju.
Ivane, slušaj!
Najtiši dio tvoje duše je onaj koji
iščezava u rukama tvoje ljubljene.
Imaš kuću i djetinjstvo na koje
pada sjena kazetnih bombi.
Pobijedi strah. To je samo iluzija u iluziji,
nikada te neće dohvatiti.
Nasloni se na svoju prošlost. I jedri.
To je tvoje *danas*. Promatraj svoj život
esejističkom ravnodušnošću.
I ne propusti osjetiti kako se svjetlost
raduje u svim pojedinostima.
To je tvoj način na koji svaki put
iznova pronalaziš svoje tijelo.
Ne traži drugu priliku.
Započni iznova kao rastrošni genij prirode.
Ne boj se. Rat je samo zabava onih
koji pokušavaju preživjeti na tuđi račun.
Slušaš li, Ivane? Najtiši dio tvoje duše
zna u svemu pronaći središte.
Evo, uzmi sve što možeš ponijeti,
ali zapitaj se što ti tada ostaje.
Iščezavaju munje koje nisu pronašle svoj cilj.
Iščezavaju u nama mrtvi prijatelji.
Iščezavaju oblaci za kojima si nekad žalio.
Iščezavaju cvjetovi u zimskom vrtu.
Iščezavaju riječi u nebu, zemlji, čovjeku.
Iščezavaju putovi koji su na sebe navukli ljudsku kožu.

PJESMA ZA GLADNE

Dok popraviš kragnu i namjestiš kravatu
jedno dijete umrlo je od gladi.

Sve se to događa u nepoznatim predjelima
Afrike i Azije, ali to su djeca.

U pustinjama i tropskim šumama djeca umiru
bez glasa ne mogu čak ni doviknuti zbogom.

Djeca umiru mi kupujemo nove mobitele
ravnodušnost je pretvorena u vrlinu.

Rijetko dolijeću anđeli do naše crne i žute braće
sve je to čini se daleko, ali to su djeca.

U sukobu monetarnih sfera zavist postaje
pogonsko gorivo za pohlepu novih naraštaja.

Dok popraviš kragnu i namjestiš kravatu
prošlo je deset sekundi.

Ne razlikujemo se od ubojica djece u plinskim
komorama, ali ipak o sebi mislimo dobro.

SUNCE

Prečesto zaboravljamo što je pjesnik.
Možda se to meni događa češće od ostalih.
Pjesniku je dano da ispašta za milijune, kaže
Bela Hamvas, u svom Poeti Saceru.

Ipak, toliko dana je prazno, bez žrtve,
Bogovi su tada ravnodušni
i nemaju namjeru svoju čaroliju
podijeliti s ljudima.

Ako je žrtva sunce koje sjaji
u oku bogova, neka izađe,
neka bude, neka se probudi
sve što može biti budno.

Poeta Sacer, onaj koji se na pasivnoj strani žrtvuje,
a na aktivnoj postaje čarobnjak. (op. aut.)

DOLAZI LJETO ILI O ČEMU VEĆ GOVORIMO

Istina je svemirska prašina
ispod tvojih vjeđa.
Možeš li je pretočiti u govor?
Šuma je tiha. Zna sve božje šale.
Čitavog jutra pronalaziš esencijalnu glazbu
među oblacima, skidaš cipele u kojima
si hodao u praznini, drhtiš.
Nema te metafore koja bi
opisala tvoju izgubljenost.

Ne želiš biti janje u ničijem žrtvenom obredu.
Grane bajama posežu za otvorenim nebom.
Kažu: esencijalna glazbo, velika harmonijo,
bijeli liste, bez tebe, bez te sjene u pustinji
kako da započne život u svakoj pojedinost,
u svakom rječniku, snu. Naše zablude su tvrde,
ipak dok mislim, gledam i stvaram
krila ptica izbjeljuju zoru,
nešto mi govori: pripremi se za let.

Dolazi ljeto, ili o čemu već govorimo.
Kao posljednji hrabri ratnik iz Kisega
koji je prestravio turske osvajače,
ostaješ na svom mjestu.
Sunce prži tvoja gola leđa.
Zatvori oči. Ne budi luđi od povijesti.
Molim glazbu da mi pruži nekoliko
glasova, tonova, to nešto što je sad,
ali i prije bilo kojeg početka.

ŠETNJA VARŠAVOM

Kišno jutro
starac donekle nalik Maimonidesu
šeta uz rubu šume.

Na visoravni grane hrastova
nesvjesno dodiruju
prozirnu plavet.

Obilazi kuću u kojoj
je živjela Irena Sendler.
Prošlo je šezdeset godina.

Ulica *Próżna* je pusta.
Kruh miriše na tugu mrtvih,
na oblake, na sjećanje.

Diše polako, nastoji se smiriti.
Za svaki slučaj stavlja
nitroglicerina pod jezik.

Govori: jedno shvaćam,
stvaranje iz ničega je blagost
u životinjama, ljudima i biljkama.

Stvaranje iz ničega je blagost
koju ne razumijemo.

Ulica Próżna, ulica u Varšavi koju su nastanjivali Židovi. (op.aut.)

Maimonides, najpoznatiji židovski filozof srednjeg vijeka.
Njegovo najvažnije djelo je Tora Mišna (op. aut.)

Irene Sendler, poljska socijalna radnica koje je pomagala
Židovima za vrijeme rata. Organizacija Žegota koju je osnovala
Spasila je oko 2500 židovske djece iz varšavskog geta.(op.aut.)

ZDJELA

Kad sam bio živ
sve što mi je trebalo bio je suncokret
kako bih iz njegovih sjemenki
dozvao istovjetno sunce.

Ni sunce ne zna sve.
Prilazeći mu pretvaramo ga u broj
a ono daleko kakvo već jeste
odabire našu tišinu za svoju prisutnost.

Natjerati sat s korijenjem
u pustinji da se okreće
u suprotnom smjeru,
isto je što i provoditi
svoje dane u ljubavi.

Dođite ljubitelji tamnih predjela,
kaže epifanični glas.
Sjednite u bilo koji kut sobe,
toliko je suncokretovih sjemenki
u zdjeli mraka, u svakome sada.

U PREDGRAĐU

Palermo 2024

Julian Assange u strogo čuванom zatvoru
razmišlja o Bogu više nego ikad ranije.

Što u ovom svijetu, među zločincima
treba činiti netko tko traži istinu?

Djeca u Gazi umiru od gladi bez glasa
ili zatrpana pod gomilom ruševina.

U predgrađu Palerma *zona popolare*
vidio sam staru njemačku ovčarku.

Uznapredovala displazija, jedva
se kretala, napuštena od svih.

Zaplakao sam pred tim prizorom
kao da pati netko od mojih bliskih.

Naše betonske kutije više nas
ne mogu zaštititi od tjeskobe i straha.

Zima, suša na Siciliji, *harmatan* dolazi
iz Afrike i isušuje ispucalu kožu zemlje.

Harmatan, pustinjski vjetra iz Sahare koji puše zimi (op.aut.)

STAKLENA JABUKA

Tako je zagušljivo da je moguće
da je smak svijeta blizu.
Kiša zateže omču u zraku.
Psi laju u dvorištima.
Sve je strašnije no što izgleda.
Prije svega, mi.
Nad našim gradom raste skromna šuma,
ali ipak dovoljna da u njoj posadimo svoje oči.
Ovdje nam ne treba ništa osim naših golih tijela.
Ne odabire misao nego proziranje, rekla si.
Smiješim se. I u tom osmijehu sam posljednji
preživjeli istraživač polarnoga kruga.
Žamor ulice je utihnuo.
Životinja koja se sinoć uhvatila u zamku,
oslobodila se.
Čini se da je sve na rubu svega, ali da nekim
čudom ipak opstaje.
To je zato što je dužnost vidljivog priviknuti
nas na svoje paradokse.
Sutradan, tvoja kristalna jabuka skliznula je
s police. Gledao sam je kako pada, pada, pada
i pada, bila je sve bliže tlu, ali tresak nije dolazio.

iz proznog djela *Rimski trg*.

* * *

Egzil je potonuće sa svjetlosnim ribama. Često se sjetim te rečenice mog prijatelja čije ime ovdje ne želim izreći. Vidio sam to samo jednom. Ali vidjeti jednom Rim pod snijegom za mene je bilo dovoljno kako bih shvatio o čemu se tu zapravo radi. Tada grad jer pada famozni *il neve* postaje *corpus mysticum* shvaćen na način srednjovjekovnih misterija. Snijeg briše tragove, krovove, ulice, trgove, zgrade, mostove, dajući svemu novu perspektivu i oblik. Život se naizgled odvija normalno, avioni slijeću i odlijeću, taksiji voze, restorani rade, pošta dolazi, ali sve je usporeno. Kao da je netko pustio snimak grada u *slow motionu*. Sjever, jug, istok i zapad postaju izmišljene kategorije, put do odredišta mogu pronaći samo domoroci i turisti s vodičem. Snijeg je bajkovit, nepokretan i sklon sanjarenju. Ako mislite da će vam u orijentaciji pomoći vaše stope u snijegu, gadno se varate, jer će preko te Arijadnine niti dok se vratite proći stotinu stopala. To je vrijeme u kojem se mnogo čita i sluša klasična glazba, i u kojem se, što je najvažnije, jasnije vidi. Ako i nemate iluziju da je grad nevidljiv i da ste s njim i vi nevidljivi, ipak vam postaje jasno da je uzaludno prezirati svoje biološko podrijetlo, ako u tom preziru niste odlučni ići do kraja.

* * *

U prosincu 1991. dok sam pio kavu sa šlagom u jednom kafiću u blizini talijanskog parlamenta, nazvao me Boris Maruna koji je u to vrijeme bio u Zagrebu. – Slušaj me, mali, znaš tko je danas u Rimu? – rekao je. Robot. Upoznao si ga? – Ne. A, da, mislite na Branimira Makanca? – Tako je, mali, pazi sad, on je već nekoliko dana u Rimu i vodi naše lobiste koji pokušavaju objasniti da je Dubrovnik izložen paljbi srpskih barbarogenija i da nam treba pomoć. Ukratko, moraš se naći s njim. Dogovor je sutra u pet popodne. Dat ću ti adresu, zapisuj. Pomisao da se moram sastati s tim tipom stvorila mi je čvor u želucu. Mislim da je Maruna dobro shvaćao moju nelagodu i u jednom trenutku sam gotovo zavapio: kad biste barem vi mogli poći sa mnom. Meni s mojim partizanskim pedigreeom pomisao da se moram susresti sa sinom ministra NDH nije zvučala nimalo privlačno. Napominjem da smo ga zvali Robot, djelomično zato što je bio pionir robotike u Hrvatskoj, a djelomično zato što je bio gotovo robotski hladan. Njegove stavove sam znao. Ustaše su bili dobri dečki i uzorni domoljubi uz tek pokojni nepromišljen zločin, svi ostali bili su izdajnici. Ustaštvo je devedesetih ušlo u modu, postavši neka vrsta poželjne političke subkulture. Mnogi su u Juliju Makancu vidjeli ideologa i mučenika. Godinu dana prije pročitao sam dvije njegove knjige *O podrijetlu i smislu države* i *Razvoj hrvatskog nacionalizma*. Knjige su inače bile čisto smeće. *Uvod u filosofiju poviesti*, koji sam pročitao dvije godine poslije, tiskana je posthumno u Zagrebu 1993. u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade, a izdali su je bivši komunisti koji su se preko noći pretvorili u ultranacionaliste. Zapravo, moram reći kako *Uvod u filosofiju poviesti* nije loše napisan i pokazuje da je autor bio prilično obrazovan, ali je s druge strane knjiga bila u potpunosti lišena ijedne izvorne filozofske ideje. Svaki imalo lucidniji čitatelj odmah će uočiti kako je sve to, zapravo, retuširanje, ili

točnije rečeno, stavljanje rumenila na izbljedjeli leš. Što se tiče njegova mučeništva, mogu samo reći kako je s ostalima iz ustaške vlade po završetku rata pobjegao u Austriju, gdje su ga Britanci uhitili i izručili komunističkim vlastima. Nakon kraćeg procesa pred Vojnim sudom II. armije proglašen je krivim i sutradan strijeljan. Prema mojem mišljenju, sasvim zaslužen. Sve u svemu, isporučili su mu devet grama olova, što se s obzirom na način na koji su ljudi umirali u tim godinama i ne može smatrati posebno mučeničkom smrću. Moram reći kako su me ideje dr. Julija pl. Mankanca ostavile hladnim. Glavna pogreška u svemu tome bila je vrlo stara pogreška: traženje ideje koja je važnija od čovjeka. Gotovo mi je nevjerojatno da je netko tko se čitav život bavio filozofijom mogao uputiti u takvu slijepu ulicu i da nije shvatio da život potječe iz svijeta ideja, ali da se ne može obuhvatiti nijednom idejom, osim onom od koje je potekao. U tome mi je njegova filozofija jednako nastrana kao i filozofija Juliusa Evole, tog talijanskog muljatora koji je postao ideologom fašizma zaludivši Mussolinija i njegove polupismene seljačice. Mislio sam da njegove knjige više ne bi trebalo objavljivati, ili bi ih se moglo objavljivati s uvodom koji bi ih smjestio tamo gdje treba – na smetlište povijesti. Intuitivno introvertni psihološki tipovi osjećaju da se zlo kroz stoljeća prerušava u razne kostime, ali da time ne mijenja svoju bit. Na koncu, ako mogu reći što o tome mislim, nisu mi jasne te revizionističke cvilidrete, koje danas nastoje zaniijekati zločinački karakter ustaštva ili ustaške zločine pokušavaju opravdati drugim zločinima. Ne bi li bilo poštenije reći, zeznuli smo stvar, sve je pošlo u krivom smjeru, svoju krivicu prihvaćamo, posljedice razumijemo, nego svoje stradanje nazivati “križnim putem” i uspoređivati se s Kristom. Inače, Julije Mankanec je visoko kotirao kod nekih mojih prijatelja, iako nisu bili ustaške orijentacije, a mene je sad čekao susret s njegovim sinom.

Oko četiri popodne uputio sam se prema svom odredištu. Adresa me vodila u elitni dio grada u kojemu su se nalazile rezidencijalne vile. Nakon manjih problema, pronašao sam vilu izgrađenu u stilu *art décoa* ispred koje se nalazio izduženi vrt s palmama u blizini pročelja. Pozvonio sam, a na vratima se pojavio batler dobroćudna izgleda koji je k tome izgledao kao arhetip engleskog batlera. Iza njegovih širokih leđa primijetio sam Mussolinijevu bistu. U trenu sam osjetio gađenje.

Nekoliko minuta čekao sam u salonu, a onda se pojavio naš domaćin i rekao kako će gospodin Mankanec doći za koji tren. Glas mu je bio pederast, reklo bi se klasičan primjer kontratenorske tetkice, čiji su pokreti su bili toliko feminizirani da mi je bilo teško suspregnuti smijeh. Učinio sam to, naravno, zbog Dubrovnika. Uostalom, već sam se navikao gutati knedle. Nakon što je batler donio čaj, u salonu se pojavio Branimir Mankanec. Njegovo ulazak bio je tako pompozan da mi se učinilo da čujem prve taktove *Also Sprach Zarathustra* Richarda Straussa. O ratu u Hrvatskoj razgovarali smo desetak minuta i oko toga smo se, moram to reći, manje-više složili, zaključivši kako je na djelu brutalna agresija Srbije na Hrvatsku koju treba što prije zaustaviti. I baš kad smo se okvirno dogovorili oko akcija koje bismo trebali poduzeti za pomoć Dubrovniku i kada sam očekivao da ćemo ući u njihovu razradu, gospodin Mankanec je nadasve u maniri dubokog mudroslova podigao svoje obrve i uputivši prema nebu čeznutljiv pogled otpočeo sa svojim dobro poznatim pripjevom: da njegov otac nikad nije podržavao nacizam, da on jest bio ustaša, ali ne jedan od onih koji su činili zločine, da on za zločine, *nota bene*, nije ni znao, da je on čak i pomagao nekim Srbima i, naravno, da nikada nije bio antisemit. Smiješne su, ukratko, optužbe da bi njegov otac, eto, mogao biti zločinac, ta filozof je bio, zaključio je Mankanec. I tako se ta sinovljevska apologija u ime oca nastavljala unedogled. O

Romima nije rekao ni riječi, njih su u NDH i onako sve pobili, tako da danas u Hrvatskoj nemamo nijednog autohtonog Roma, osim onih iz Međimurju koji su bili pošteđeni tog masakra, jer je Međimurje za vrijeme Drugog svjetskog rata bilo priključeno Mađarskoj. U određenom trenutku sam se isključio i više nisam registrirao što govori, jer me to doista nije zanimalo. Uostalom, govorio je to glasom i intonacijom koja kao da je bila posuđena od neke od njegovih elektroničkih naprava. Robot, pomislio sam, *Robocop*, možda. Nemoj ga prekidati, to ne govori ljudsko biće, to je *software*, a možda on u to i vjeruje. Nekako u takvim situacijama u meni postoji nešto što ima potrebu sve ironizirati. Uostalom, zar je važno što ljudi govore, važno je da nas ono što govore na neki način zabavlja. Zavalio sam se u naslonjač, grickao ušćerene bademe, i gledao kroz prozor. Vani je počeo padati snijeg.

Iz neke čudne letargije prenulo me ime Vojina Bakića, nakon čega je spomenuo i njegova četiri brata koje je nazvao crvenim banditima, protiv kojih se njegov otac borio kao svaki konzervativni intelektualac koji je shvatio da boljševičku pošast iz Moskve treba pod svaku cijenu zaustaviti. Zatim je dodao kako u NDH nije bilo onako kako se to govori, i kako su oni, prosim lepo, svake nedjelje išli u kino i kazalište, i kako se on, eto, s nostalgijom sjeća balova koji su organizirani na Zrinjevcu. Bilo je nečeg iritantnog u boji njegova glasa pa me to više od onoga što je rekao natjeralo da progovorim. – Meni je jasno, gospodine Mekanec, da je vama bilo lijepo u NDH i da ste sa svojim japicom i mamicom išli i u kino, i u kazalište, i na balove, samo što na tim mjestima nije bilo svih onih koje je vaš japa proglasio nepoželjnim i za koje je tvrdio da ih svaka država ima pravo iskorijeniti za vlastitu dobrobit. Zar mislite da je vaš otac strijeljan zato što je bio filozof? Svijetu ne bi smetao još jedan loš filozof kao što mu ne bi smetao još jedan loš slikar, ali reći da je vaš otac strijeljan samo zato što je bio filozof, isto je kao reći kako je Hitler počinio samoubojstvo od straha da će biti pogubljen od Saveznika, zato što isti nisu voljeli njegovo slikarstvo. Uostalom, taj bal u NDH počeo je 28. travnja 1941. kad je vaš vrli tatica kao gradonačelnik Bjelovara naoružao četrdesetak ljudi i dao ubiti oko dvije stotine Srba zato što su ostaci jugoslavenske kraljevske vojske ubili nekoliko hrvatskih seljaka. To se zbilja dogodilo, ne sporim, ali ubiti dvije stotine ljudi na tako perverznan način, odvesti ih na mjesto gdje se inače održavao stočni sajam i tu ih jednog po jednog zaklati i zatim ih pobacati u jamu, to je u svakom slučaju monstruozno. Ostatak Srba bio je prisiljen nositi traku s njemačkim natpisom *Serbe*, a nakon čega su svi deportirani u logore Jadovno i Jasenovac gdje su pobijeni. Da je vaš dragi tatica dobro znao što radi, dokaz je i da je odmah poslije toga dobio promaknuće, te je uskoro imenovan logorskim pobočnikom u Bjelovaru, zatim pročelnikom za duhovni odgoj Ustaške mladeži u Zagrebu, da bi na koncu bio imenovan ministrom narodne prosvjete NDH. Ako baš hoćete, vi iz svoje perspektive možete biti ponosni na svog oca, on je zaista bio ustaška avangarda, on je već 8. travnja u Bjelovaru proglasio uskrsnuće NDH, dva dana prije Slavka Kvaternika u Zagrebu. Nekoliko sekundi trajala je tišina, a onda je gospodin Branimir Mekanec zaljuljao svoj kažiprst, kao da govori ne, ne, mladi gospodine, vi ste zadojeni crvenom propagandom, ništa od toga što vi kažete nije istina, a ako i jest istina, onda vi to maliciozno interpretirate onako kao što su to radili komunisti i ini neprijatelji hrvatskoga naroda. Sad se i gospodin Robot, treba to reći, malo zapjenio, pa mi je u poluprijetećem tonu rekao kako ću vidjeti kako će njegov otac uskoro dobiti ulicu u Bjelovaru i kako će se njegov rodni grad riješiti imena ulica koje nose imena raznih Bakića i sličnog crvenog ološa. Odbrusio sam mu kako je to nemoguće jer se Europa zasniva na antifašističkim temeljima i kako je to što on govori sasvim nakaradno. Sjećam se kako se on na to podrugljivo nasmiješio. Izišao sam bez

pozdrava i gotovo dva sata šetao bez cilja, nakon čega sam skrenuo nalijevo i zaustavio se ispred Museo delle Anime del Purgatorio.

(Inače, što se ulica tiče, pokazalo se kako je Mankanec bio u pravu. Bjelovarski antifašisti izgubili su svoje ulice, dok jedna od najljepših ulica u Bjelovaru nosi ime dr. Julija pl. Mankanca.)

* * *

Ah, ne želim ni pomisliti kakve smo sve strahote spremni prekriti jezikom. Nije li ta sposobnost jezika da prekrije stvarnost, zapravo, njegovo prokletstvo? Nije li to zanat prevare? Museo delle Anime del Purgatorio podsjeća nas više na ovaj svijet nego na Kraljevstvo Božje koje su tražili mistici. Ratovi, glad, epidemije kuge, istrijebile su europsko stanovništvo temeljitije od bilo kojeg biblijskog opisa armagedona. Rim 1522. Glas koji drhti nad prašnjavim putovima, doziva mrtve čija su tijela skupljena na hrpu kako bi bila spaljena na lomači. Maglovito jutro, baklje, pticolike maske koje sprečavaju širenje kuge, zveket redovničkih sandala na kamenim pločama, molitva. Toliki umiru da nema vremena za oplakivanje mrtvih. Procesija nosi Kristovo raspelo iz crkve sv. Marcela i ide prema Bazilici sv. Petra u Vatikanu. Svaka gradska četvrt nastoji što duže zadržati križ na svojem području. Taj ples između života i smrti traje šesnaest dana, ali na koncu se kuga povlači. Od 1600. procesija je postala tradicionalna, a na poleđini križa upisana su imena mnogih papa. Ali sve to nije učinio jezik, sudionici procesije nisu govorili, išli su nijemo ulicama grada i molili se, a molitva je, kako je poznato, najbliža tišini. Suprotstavimo na trenutak toj religiozno-mističnoj poetici ovovjeke diletante, nadobudne teoretičare, narcisoidne umjetnike, vođe političkih stranaka, svakovrsne ideologe, takozvane iluminatore zbilje, i odmah će nam postati jasno da između tih dviju obala zjapi ponor. Problem našeg vremena jest u tome što jezik ne može doseći ljubav. Uzmimo, naprimjer, francusku hermetičnu poeziju 20. stoljeća koja je jezik rabila i “prekorabila”, a da se ljubavi približavala rijetko i nikada. Kako bi takva poezija odgovorila epidemiji kuge, ako poeziju shvatimo kao molitvu. Sve te situacije brižljivo su opisane u rimskoj, bizantskoj i srednjovjekovnoj književnosti, pa sve do Boccacciova *Dekameron*a, Defoeve *Godine kuge* i Camusove *Kuge*, ali bljeskovi tih genija današnjoj književnosti, ili ako baš hoćete stvarnosti, nisu mnogo pomogli. Naravno da će svaki ozbiljniji promatrač naše zbilje iz toga izvući zaključak koji upućuje na ispraznost našeg vremena. Ako je vjerovati onome što nam kaže *Tibetanska knjiga mrtvih*, duša nakon smrti treba slijediti znakove kako bi pronašla put do druge obale. Ona na tom putu vidi svjetlost raznih boja, čuje razne glasove i zvukove, neki zavode, neki odvođe na pravi put. Kad bi se netko vratio i rekao nam što je vidio na tom putovanju, rekao bi nam mnogo toga što ne znamo i što nismo spremni čuti. A što to govori o našoj književnosti? O zanatu? O sugestivnosti jezika koji zavodi? Sve u svemu, ako iskustvo stvara jezik, na dobrom smo putu, ako je obratno, zalutali smo. Kad osjećamo da se nalazimo u vakuumu, zamišljamo da se naše postojanje može reinterpretirati u cjelini i u potpunosti promijeniti svoje značenje. Ne treba sumnjati da je tu riječ o alegorijskom načinu mišljenja. Pritom se nikada ne smije smetnuti s uma da je alegorija tijesno povezana s nadom. Nadati se, čak i onda kad je beznadno, da će naši životi u nekom

drugom prostoru i vremenu poprimiti novo značenje. To je već simbolička nit našeg postojanja. Alegorija ukorijenjena u teksturi jezika ne teži samo zagrobnom životu, onome što dolazi poslije, dakle, eshatološkom, nago ima tendenciju uspostave i obnove vječnosti. Bez toga bi svi naši naponi u jeziku, izvan jezika i oko jezika bili uzaludni, i ne bi ih bilo pogrešno nazvati hohštaplarskim. Ukratko, alegorija je kontinuirana kreacija. Koliko svemu tome pridonosi pisac kao sukreator, to je pitanje, ali svakako bi ipak trebao uzdići *anime del Purgatorio*, bez obzira na to o kakvoj se bolesti kod njih radi, i što trenutačna znanost misli o njihovu izlječenju.

* * *

Naše uho, osobito ako je naviklo na harmonije klasične glazbe, postaje osjetljivije od najsofisticiranijeg mikrofona. Zimsko nebo je ljubičastosivo, oblaci lebde iznad Piazzе Navone ne otkrivajući prolaznicima svoju tihu misiju. Iz otvorenog prozora čuju se vijesti o ratu u Ukrajini, i dok se pokušavate pribрати, vidite kako se ispred Hadrijanova hrama skupljaju izbjeglice, pjevajući tužne slavenske napjeve koji dolaze do vas, treperavo, kao voda, i sve se to kovitla u zraku, gubeći se u nizovima razlomljenih slika. Za to vrijeme algoritam kretanja golubova iznad naših glava postaje sve manje razumljiv i podsjeća na neizgovoreno proročanstvo.

Kad se jutarnja svjetlost nasloni na vaš prozor, shvaćate da je ovaj grad stariji od vaše duše. Na drugim je mjestima ono unutarne uvijek dublje od onog vanjskog, ali ovdje, u ovome gradu, postoji nešto što bi se moglo nazvati inverzijom prostora. Naše uho je školjka, ono titra ispred vas, zvoni kao zvona u budističkim samostanima, nikad se ne umarajući u svom naumu da skupi što više šumova grada od kojih će u svojoj mašti stvoriti kristalni zvuk. – Odsviraj taj ton – šapće nam svjetlost zato što nas je zamijenila za Schuberta, Corellija ili Beethovena, ili možda zato što vjeruje u nas više od nas samih. Ima trenutaka u kojima je nemoguće zapamtiti glazbu koja vam se mota po glavi; harmonije su predivne, ritam je savršen, melodija jednostavna i vi se čudite kako je moguće da se to događa vama koji niste glazbenici i koji nemate dara za skladanje. Ako bi ovome gradu trebalo odrediti neku svrhu, onda bi to bez sumnje bila njegova sposobnost da bude permanentna glazba. To je kao da neprestano slušate ploče klasične glazbe u izdanju Deutsche Grammophona, Decce ili Sonyja. Ukratko, ovdje vas nešto neprestano tjera da slušate glazbu. Proizvođači nosača zvuka trebali bi biti sponzori Rima jer ovaj grad obasjan zimskom svjetlošću najbolje objašnjava skriveno biće glazbe, a da o poslovnoj strani čitave stvari i ne govorimo.